

SECTIO III.

DE AUTHENTIA EDITIONIS VULGATAE IN CONCILIO TRIDENTINO DECLARATA.

THESIS XVIII.

De notione authenticæ, et de dgmatica declaratione authenticæ editionis Scripturarum.

• Quamvis authenticæ Scripturæ universim spectatæ, et authenticæ editionis alicuius aut versionis Scripturarum inter se differant; ad idem tamen munus custodiendi depositi, ad quod pertinet definitio canonis Scripturarum, spectat etiam declarare authenticam determinatæ editionis aut versionis. Argumentum vero theologicum, quod Patres Tridentini ad declarandam authenticam vulgatæ editionis latinæ æque ac ad definiendum ss. librorum canonem ex *longo tot saculorum* usu deduxerunt, non aliud tandem est quam appellatio ad supernaturalem providentiam et perpetuam assistentiam Spiritus Sancti, sub qua Ecclesia depositum etiam quatenus verbo Dei scripto constiatur, infallibiliter custodit. •

I. Nomen ἀθεντία; significat apud graecos scriptores eum, qui potestatem seu auctoritatem habet (1). In iure autem nomen transfertur ad scripta et instrumenta praesertim publica, quorum *authenticæ* idem est ac auctoritas ad faciendam fidem, non unius semper modi sed eam, ad quam faciendam proferuntur.

Potest a) quaeri de auctoritate instrumenti in ipsa sua origine atque adeo in ipso ἀθεντία, quam possumus dicere *authenticam originalem*. Haec revocatur ad auctoritatem eius, qui est ipse auctor instrumenti; profecto enim instrumentum non aliunde habet auctoritatem, sed eam sui auctoris exhibet ac repraesentat. Unde si constat de auctoritate eius, cui scriptum tribuitur, quaestio de authenticæ originali instrumenti quod supponitur rite confectum, coincidit cum quaestione de eiusdem *genuinitate*. Hinc factum est, ut *authenticæ* et *genuinitas* (γενυσιότης) documentorum saepe confundantur, licet notio utriusque non sit omnino eadem.

(1) Ἀθεντίας ἡθροίος ὀρίπος Euripid. Supplic.

Potest b) supposita authenticæ originali quam diximus, quaeri de authenticæ exemplarium, quæ sint sive ἀπογραφα sive versiones. Si scriptum originale habet auctoritatem, ut supponitur, sane exemplaria descripta et versiones saltem intrinsecus et in se eandem habent, quatenus conformia sunt ipsi originali. Unde possumus hanc dicere *authenticam conformitatis*. Haec ergo, originali authenticæ supposita, coincidit cum integritate (exclusionem interpolationis et corruptionis) in exemplaribus, et cum sinceritate in versionibus (ut nempe sensus instrumenti originalis sincere sit expressus). Sed si documentum originale ipsum auctoritatem non habet, integritas exemplarium et fidelitas versionum non nisi improprie ex sola conformitate cum originali minime authenticæ dici potest authenticæ. Ita Serarius sensu improprio pro sola conformitate accepit authenticam, quando scripsit: « posse versionem esse authenticam, non scriptum (originale)... cuius generis exemplum est, si quis falsam epistolam aut pseudepigraphum et mendacem librum fideliter verteret » Prolegom. Bibl. c. 19. q. 11. Hac generali significatione nominum supposita, deducimus notiones speciales de authenticæ sacrae Scripturæ.

1°. *Authenticæ originalis* Scripturarum seu illa auctoritas divina, quæ eis vindicatur, exsurgit et constat ex eo, quod libri sunt divinitus inspirati, et Deus est eorum auctor: « quid est autem Scriptura sacra nisi quaedam epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam? » s. Gregor. M. l. IV. ep. 31. Vide th. II. Demonstratio itaque inspirationis est demonstratio divinæ *authenticæ originalis*, proindeque demonstratio canonis librorum ad Scripturam pertinentium est demonstratio authenticæ saltem originalis omnium horum librorum.

At vero fides et definitio Ecclesiae, dum canonem ss. librorum credit et proponit, non solum declarat factum primitivum inspirationis, seu primitivum existisse libros inspiratos his nominibus censitos; sed fides ac definitio refertur ad Scripturas adhuc nunc in Ecclesia Dei existentes. Unde definitio canonis declarans has determinatas Scripturas esse inspiratas, duo includit: libros scilicet sub his nominibus

cognitos primitus esse a Deo inspiratos, et libros quos in Ecclesia Dei habemus, esse eosdem ut primitus Deo inspirante scripti sunt; h. e. fides et definitio Ecclesiae pro obiecto habet tum *authenticam originalem* quam appellavimus, tum *authenticam conformitatis*.

In hac tamen definitione per se declaratio *authenticae conformitatis* nondum applicatur determinatae alicui editioni aut versioni; sed solummodo declaratur, libros primitus inspiratos adhuc nunc in Ecclesia Dei haberi, saltem ita, ut in omnibus recensionebus simul sumptis verbum primitivum exstet et dignosci possit. Aliud enim est loqui de *conformitate* in editione determinata et aliud de *conformitate* vel indeterminate in aliqua ex omnibus editionibus exstantibus, vel prout confici et haberi posset ex omnibus simul sumptis.

Concedimus quidem et vero etiam vindicamus, usu ipso publico et universali alicuius editionis aut versionis in Ecclesia iam satis proponi eius *authenticam conformitatis* simpliciter dictam. Hoc tamen non impedit, quominus declaratio *authenticae* recensione singularis distincta sit a declaratione *authenticae* Scripturae universim spectatae; sicut Scriptura ipsa quatenus consideratur in omnibus recensionebus simul sumptis, distinguitur a singulari aliqua editione vel recensione.

Authenticam itaque *originalem* potest quidem abstracte per se concipi, quin includatur et intelligatur *authenticam* Scripturae nunc exstantis; sed *authenticam* Scripturae in Ecclesia Dei exstantis non potest concipi, quin duo includat tum *authenticam originalem* tum *authenticam conformitatis* cum libris primitus Deo inspirante conscriptis. Hoc ipso etiam *authenticam* singularis editionis aut versionis Scripturae eandem utramque *authenticam originalem* et *conformitatis* includit.

2°. Alia distinctio in usum venit inter *authenticam internam* et *externam*. *Authenticam* interna est ipsa auctoritas, quae inest scripto vel instrumento ex sua origine et ex conformitate cum originali *authenticam*; *authenticam* externa omnino generice sumpta potest dici *authenticam interna*, quatenus *manifestata est*. Haec igitur quae dicitur *authenticam*

externa, praesupponit et includit *authenticam internam*. Hinc patet, tam *authenticam originalem* quam *authenticam conformitatis* posse esse vel *internam* tantum, vel simul *internam* et *externam*; non posse vero esse *authenticam externam* sine *interna*.

Quando de Scripturis agitur, *authenticam originalem* interna constituitur ipsa inspiratione; manifestari autem, sicut oportet, et ita evadere *authenticam* externa non aliter potest nisi testimonio divino. De his superius dictum est (th. V. seqq.).

Hic supposita *authenticam* originali, quaeritur de *authenticam conformitatis* in editione vel versione. Haec *authenticam conformitatis interna* est ipsum factum conformitatis cum *authenticam* textu primitivo independens a manifestatione aut declaratione; *externam authenticam conformitatis* generice sumpta ex dictis est conformitas cum textu originali, quatenus *conformitas est manifestata*. Haec manifestatio potest et ipsa esse duplex *privata* et *publica*.

Scripta omnino *privata* quorum auctores nullam habent auctoritatem iuridicam sed solum scientificam, habent et ipsa *authenticam internam* solum sensu scientifico, non autem sensu iuridico auctoritate publica valent; ita ergo etiam haec qualiscumque eorum auctoritas solum scientificae per historiam et criticam manifestatur. De his non est nobis sermo.

Si instrumenta sint *publica*, quibus societas ipsa utitur, regitur, in suis legibus constituitur, potest quidem etiam historice et critice manifestari interna *authenticam* eorum. At talis manifestatio nondum constituit *authenticam externam* huiusmodi instrumentis convenientem. Eorum enim auctoritas debet esse publica pro tota societate; sed talis eius manifestatio est solum *privata* pertinet ad paucos, quatenus singuli ipsi eam intelligunt. Societas tota non regitur nisi auctoritate. Unde *authenticam externa* proprie dicta publicorum instrumentorum constituitur tantum per declarationem vel expressam vel aequivalentem, quae fiat ab ipsa *publica auctoritate* societatis.

Hinc editio aliqua vel versio Scripturae, quae est in

strumentum publicum Ecclesiae a Deo ei consignatum, si sit conformis originali primitus sub Dei inspiratione scripto, est *intrinsecus authentica*. Si haec conformitas mere scientifice demonstratur et ab iis qui sunt idonei demonstrationi, cognoscitur, poterit forte dici *authentica externa privata* vel *authentica critica*; non tamen erit *authentica externa publica*, quae tantummodo per declarationem conformitatis ab Ecclesia ipsa vel expresse, vel aequivalenter per constantem publicum usum factam constituitur.

3°. Ex praestructis notionibus haec de authenticis Scripturis in Ecclesia catholica ex una parte et penes Protestantibus ex parte altera consequuntur theoremata.

a) Sicut *authentiam originalem* seu inspirationem Scripturae, ita etiam *internam authentiam conformitatis* declaratio Ecclesiae non efficit, sed supponit et iam praexistentem manifestat. b) *Authentiam publicam externam* aequivalens vel expressa Ecclesiae declaratio efficit. c) Quamvis alicuius editionis aut versionis Scripturae authentia externa per usum publicum Ecclesiae iam constituta sit, ac per eum de authentia conformitatis interna simpliciter dicta, praescindendo a gradu perfectionis, publice constet; possunt tamen adiuncta utilem vel necessariam reddere expressam authentiae et eius gradus declarationem, sicut non raro adiuncta opportunam vel necessariam reddunt dogmatum de quibus ex praedicatione ecclesiastica iam pridem satis constabat, solemnem definitionem. d) Si aliqua editio aut versio per longum tempus deserit esse in publico usu catholicae Ecclesiae, et ita custodia Ecclesiae corruptelis forte inducendis non amplius obsistat, potest accidere, ut de authentia externa quae fuerat aliquando per publicum usum satis constituta, non amplius pari dogmatica certitudine constet. e) Cum in communione Protestantium ex eorum principiis nulla exstet potestas et auctoritas ecclesiastica, atque ideo non sit societas nisi materialiter, formaliter vero singuli regendi sint iudicio proprio (si practice sequerentur sua principia fundamentalia); hinc nulla apud eos potest esse Scripturae *publica authentia externa*. Sicut namque apud eos nullum potest esse iudi-

cium publicae auctoritatis de vero sensu, ita nullum de authentia Scripturarum. Imo cum ex eorum principiis nulla publica auctoritas, et hoc ipso nulla formalis societas ecclesiastica existat, Scripturae non possunt esse instrumenta publica societatis legalis; sed sunt solum scripta destinata singulis. Quare iudicium sicut de sensu ita de authentia non potest esse nisi scientificum tantummodo, ac proinde ad scholam pertinet et ad paucos. Hinc saltem maximae parti hominum, quippe qui scientificis et difficilibus demonstrationibus idonei non sunt, non solum intelligentia veri sensus, de quo diximus in Tractatu de Traditione th. XVIII. XIX, sed etiam cognitio authentiae Scripturarum secundum eadem illa principia est impossibilis.

II. Ex eodem iure et officio custodiendi depositum revelationis, ex quo Ecclesia definit canonem librorum sacrorum, ipsa etiam declarat *authentiam determinatae editionis aut versionis Scripturarum*.

1°. Promissa assistentia Spiritus Sancti ad infallibilem custodiam depositi fidei sine dubio extenditur ad infallibilem propositionem librorum canonicorum et verbi Dei scripti, ut ipso charismate infallibilitatis arceatur periculum, ne verbum humanum pro verbo divino, libri humani pro libris divinis umquam fidelibus proponantur (supra th. IX.). Atqui in hoc ipso iure et officio infallibiliter proponendi verbum Dei scriptum includitur munus infallibiliter iudicandi, utrum quod tamquam verbum Dei scriptum sub certa quadam forma, in certa quadam editione vel versione exhibetur, sit ipsum verbum primitus inspiratum, h. e. utrum sit editio aut versio conformis suo prototypo originali. Non enim minus verbum humanum traderetur fidelibus pro verbo divino, si editio vel versio simpliciter difformis a libris primitus Deo inspirante scriptis, vel etiam certa aliqua classis textuum difformis ab originalibus proponeretur velut Scriptura divina, quam si libri et textus primitus humana tantum ope scripti definirentur esse scripti divinitus. Ergo ad munus idem custodiae depositi infallibile sub assistentia Spiritus Sancti spectat sicut definitio canonis Scripturarum, ita declaratio conformitatis in editione vel

versione cum primitivo textu. Idem argumentum distinctius declarari potest.

Ecclesiae ex munere a Christo iniuncto docendi omnes gentes ius est et officium proponendi et tradendi etiam verbum Dei scriptum. Hoc munus non solum complectitur traditionem doctrinae abstractae, existere aliquod verbum inspiratum, sed etiam propositionem ipsius verbi scripti in concreto sub certa et determinata forma, praesertim quoad ea quae in hoc verbo per se spectant ad aedificationem doctrinae christianae. » Unde in hoc munere continetur etiam ius designandi aliquam editionem vel versionem tamquam genuinam Scripturam sacram, ac proinde conformem textui primitivo praesertim in iis quae per se ad fidem et morum regulam pertinent; vel si una aliqua talis non existeret, efficiendi ut ex omnibus simul sumptis recensionebus talis restitueretur, eamque fidelibus proponendi. Atqui in munere docendi a Christo iniuncto promissum est Ecclesiae charisma infallibilitatis: « docete omnes gentes... et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus » (de Tradit. th. V. sq.). Ergo tum ius declarandi tum charisma infallibiliter declarandi authentiam editionis vel versionis Scripturae praesertim quoad ea, quae diximus et postea distinctius declarabimus per se spectantia ad fidem et mores, in munere et charismate infallibiliter docendi continetur ut particulare in universali.

2°. Imo in hypotesi, quod una aliqua recensio aut versio Scripturae sit in Ecclesia publico usu per longum tempus consecrata eo modo, ut erat editio vulgata latina tempore Concilii Tridentini, in solempni definitione canonis Scripturarum iam continetur definitio indirecta authentiae talis versionis et editionis, definitio inquam authentiae sufficientis et simpliciter dictae (de determinando enim gradu perfectionis in authentia conformitatis alia est quaestio). Sane quando definiuntur libri pertinentes ad Scripturam inspiratam, nominibus librorum non designantur aliae Scripturae, quam ut exstant et ab omnibus cognoscuntur in usu publico Ecclesiae. Atqui in usu publico Ecclesiae omnibus cognito ex hypotesi libri non sunt nisi sub forma talis

versionis. Ergo sub hac forma declarantur pertinere ad Scripturam inspiratam, ac proinde indirecte declaratur, sub hac forma seu versione libros mansisse identicos, ut fuerant Deo inspirante primitus scripti. Si vero nominatim de Tridentina canonis definitione loquamur, ea hypotesis quoad vulgatam latinam editionem non solum reipsa obtinebat; sed Concilium etiam expresse suam canonis definitionem referebat ad libros, ut exstabant sub forma illius editionis: « si quis libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit... anathema sit. » Ergo saltem indirecte iam per definitionem canonis authentica declarata est editio latina vulgata, sub cuius forma libri et librorum partes pro canonicis suscipi iuebantur. Hanc deinde authentiam Concilium paragrapho sequenti declaratione etiam directe proposuit.

III. In tertia parte agimus de argumento, quod Patres ipsi Tridentini tamquam suae definitionis fundamentum indicabant (1).

Quoniam Ecclesia in suis iudiciis non regitur novis revelationibus sed assistentia Spiritus Sancti, hinc elementum humanum inquisitionis et examinis fundamentorum ad ferenda iudicia ab ipsa etiam Ecclesia adhibendum est (cf. de Tradit. th. XXV.). Iam sicut in definitione canonis librorum sacrorum duplex patebat via, vel novae historicae inquisitionis in Traditionem apostolicam vel appellationis ad manifestam consuetudinem et praedicationem universalis Ecclesiae, quae ipsa erat criterium certum apostolicae Traditionis; ita etiam in decreto de authentia editionis vulgatae latinae poterat quidem institui novum criticum examen, quod tamen nec necessarium erat nec a PP. Tridentinis opportunum existimatum est. Publicus

(1) « Sacrosancta synodus... statuit et declarat, ut haec ipsa vetus et vulgata editio, quae longo tot saeculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus, et expositionibus pro authentica habeatur; et ut nemo illam rejicere quovis praetextu audeat vel praesumat » Sess. IV.

enim et sollemnis totius Ecclesiae occidentalis usus dogmaticus, liturgicus, polemicus ex novem saltem saeculis obtinens fundamentum iudicii suppeditabat dignitati et praxi Ecclesiae multo magis conveniens, cum ipsa divino-humana constitutione Ecclesiae intime nexum et ita certum, ut instituto examine non ad aliam conclusionem, quae quidem veritati consona esset, perveniri potuisset quam ad eam ipsam, quae universali illo tot saeculorum usu iam demonstrata probabat.

Ratio suprema cur constans ille usus sit criterium certum sicut ad discernendos libros canonicos, ita ad dignoscendam saltem simpliciter dictam authentiam conformitatis in editione librorum eorundem, atque adeo principium quo PP. Tridentini nitebantur in appellatione ad illum usum tam in definitione canonis quam in declaranda authentia editionis vulgatae, tandem revocatur ad perpetuam assistentiam Spiritus Sancti Ecclesiae in docendo et proponendo verbo Dei promissam. Principium scilicet in utraque appellatione hoc erat, sub assistentia Spiritus Sancti promissa fieri non potuisse, ut universa Ecclesia theoretice et practice per multa saecula susceperit et omnibus fidelibus credendos proposuerit libros re ipsa humanos tamquam Scripturam divinam, eorumque testimoniis constanter tamquam divinitus scriptis usa sit ad fidei et morum doctrinam exponendam ac confirmandam. Hoc enim consequens fuisset, ut paulo ante dixi, in hypothesi quod versio et editio, qua Ecclesia constanter utebatur, fuisset simpliciter difformis ab archetypo inspirato, ac proinde libri sub hac forma fuissent diversi ab inspiratis atque non iam libri Dei auctoris sed humani ac fallacis interpretis, non minus quam si libri propositi ut divini iam in sua origine fuissent humani. Unde non modo assistentia Spiritus Sancti principium erat activum praemuniens ab errore Patres Concilii in ferendo iudicio; sed eadem assistentia, quatenus est perpetua in Ecclesia, erat eis etiam principium obiectivum cognitionis ad iudicandum de authentia versionis vulgatae.

Ad intelligendum valorem criterii, quo Patres Triden-

tini usi sunt, distinctiorem considerationem postulat theoria et praxis universae Ecclesiae quoad Scripturas sub hac forma versionis vulgatae.

In primis *practice* inde a saeculo VI. aut saltem VII. (1) in Conciliis sive Episcoporum occidentis sive simul unitis occidentalibus et orientalibus, in decretis Pontificum et Pastorum omnium, in sacra liturgia, in confutatione haereseon, in institutione populi christiani, in libris scriptis dogmaticis, polemicis, moralibus, in scholis, publice et privatim Scripturae ut sacrae et canonicae usurpabantur, earumque testimoniis confirmatio et explicatio doctrinae fidei ac regulae morum nitebatur in tota Ecclesia occidentali vel unice vel potissimum, ut exstant Scripturae in hac forma versionis vulgatae. Hic porro usus saltem mediate

(1) S. Gregorius in epistola scripta haud dia post annum 590, qua opus Moralium (elucubraturum Constantinopoli inter annum 578. et 585.) s. Leandro dedicabat, ait c. 5, Sedem Apostolicam uti tum antiqua tum nova Hieronymi versione. « Novam translationem Clisero (in enarrando libro Iob); sed cum probationis causa exigit, nunc novam nunc veterem per testimonia assumo, ut quia Sedes Apostolica cui Deo auctore praesideo, utraque utitur, mei quoque labor studii utraque fuleiatur. » S. Isidorus l. I. c. 12. n. 8. de divin. Officiis (qui libri scripti sunt circa annum 620.) universalem iam usum praedicat. « De hebraeo in latinum eloquium tantummodo Hieronymus presbyter sacras Scripturas convertit, cuius editione generaliter omnes Ecclesiae usquequaque utuntur, pro eo quod veracior sit in sententiis et clarior in verbis. » Legendum est istud caput 12. Isidori etiam propter alia quaedam, de quibus nos suis locis diximus; inter haec illud est praecipuum, quod egregie *scriptores et auctores* librorum sacrorum distinguit. « Hi (quos singulos nominavit) sunt *scriptores* librorum sacrorum divina inspiratione loquentes... *auctor* autem earundem Scripturarum Spiritus Sanctus esse creditur, qui (per) prophetas suos scribenda dictavit » ib. n. 13. Hinc fit, ut Scripturae in versione quantumvis per humanam industriam facta, dummodo in ea sensus textus originalis sint expressi, non minus quam in textu et forma primitiva sint ac maneat *libri Dei auctoris*; quia nimirum *pars formalis*, cuius ratione Deus est *auctor Scripturarum*, in versione humana quidem sed tamen sincera ac fidei, manet eadem, licet *pars materialis* quae est *scriptoris* humani, aliter se habeat. Discrimen tantummodo illud intercedit, quod in *scriptore* inspirato per divinam assistentiam et *a priori* certum est, *partem materialem* respondere *parti formali*; hoc autem in *interprete* sibi permisso non nisi *a posteriori* et ex facto constare potest (vide th. III.).

ex ratione capitis Ecclesiae et ex principalitate ac supremo magisterio in Ecclesia Romana, ac denique ex communione, consensu et approbatione omnium Ecclesiarum, pertinebat ad Ecclesiam universam. Ergo certe vel fundamentum humanum in universa Ecclesia per multa saecula supponebatur tamquam divinum ad aedificationem fidei et morum, vel Scripturae, ut exstant in versione vulgata, sunt sincerum verbum Dei scriptum saltem quoad rei summam et in iis partibus, quae ad scopum hunc principem Scripturarum spectant, ac proinde saltem in his versio est conformis primitivo textui librorum inspiratorum. Illud prius constitutioni Ecclesiae essentiali et assistentiae perpetuae Spiritus Sancti a Christo promissae evidenter repugnat; ergo usus ille publicus et constans est criterium certum *authenticae conformitatis* in editione latina vulgata (1).

Unde etiam *theoretice* inde a tempore, quo diximus, argumenta omnia quibus libri sacri proponebantur ut Scriptura divinitus inspirata, librorum sacrorum canones, demonstrationes pro Scripturarum divinitate consequentes ex solemnibus usu et Patrum ac doctorum citationibus respiciebant immediate in Ecclesia occidentali, mediate in Ecclesia universa Scripturas sacras sub hac forma editionis vulgatae. In occidente enim non sub alia forma Scripturae erant in publico usu; dum ergo legebantur, citabantur, enumerabantur Scripturae, id totum immediate referebatur ad libros, ut sunt in editione vulgata. Mediate autem haec propositio editionis vulgatae tamquam Scripturae inspiratae ex rationibus paulo ante indicatis ferebat ab universa Ecclesia. Eadem

(1) « Si condusse (la Chiesa) a voler dichiarare in virtù dell'assistenza promessale dallo Spirito Santo, per autentica e sicura qualche traslazione latina delle sacre lettere.... Ed in ciò fare il Concilio, dovendo procedere con le diligenze umane, pensò che secondo esse non convenia tra le interpretazioni approvarsi altra allora che la Volgata, come quella che avanzava tutte d'autorità, e che essendosi adoperata universalmente dal tempo di S. Gregorio fin a quest'età nella Chiesa, toccò alla divina provvidenza il farla esenta da errori in cose di fede e costumi, per tenerne esenta la Chiesa che di lei si valeva. E vide che se non bastava una tal ragione, tutte le nuove industrie non sariano bastate a schifar la medesima dubietà » Pallavic. I. VI. c. 17. n. 5.

ergo argumenta, quae libros exhibent ut sacros et divinos, eos exhibent hoc caractere insignes, quatenus sunt sub hac forma editionis vulgatae latinae.

Corollarium 1. Iudicium de canone librorum sacrorum in Concilio Tridentino erat explicitum iudicium de dogmate revelato hos libros omnes esse divinitus inspiratos, et iudicium implicitum de facto dogmatico conformitatis cum textu primitivo in hac latina editione vulgata longo saeculorum usu publice recepta.

Quare etiam decretum alterum sess. IV. quo explicite declaratur authenticitas editionis vulgatae, censendum est *decretum dogmaticum*, definiens scilicet factum conformitatis huius versionis et editionis cum textu originali ita, ut sub hac forma vere permanserit et habeatur in Ecclesia Dei s. Scriptura divinitus inspirata. Huius sane facti veritas est intime nexa cum dogmatibus ipsisque divinis documentis et (ut dici solet) fontibus dogmatum, seu cum obiectiva fide Ecclesiae. Haec itaque conformitas seu interna authenticitas vulgatae est factum eminenti sensu *dogmaticum*. Quare equidem non intelligo, quomodo recentiores quidam possint dicere, decretum primum quidem de recipiendis libris canonicis prout in veteri vulgata editione habentur, esse *dogmaticum*, hoc vero alterum de authenticitate vulgatae esse *disciplinare*. Sicut definitio, e. g. in epistola Cyrilli (lecta in Concilio Ephesino) contineri doctrinam orthodoxam, in scriptis Nestorii doctrinam haereticam de Incarnatione, vel in libro Iansenii « Augustinus » contineri quinque propositiones haereticas, est decretum non disciplinare sed *dogmaticum*; ita sensu etiam strictiori *dogmaticum decretum* est, quo declaratur, versionem aut editionem aliquam s. Scripturae esse authenticam, h. e. exhibere sincerum verbum Dei scriptum. Quod in decreto explicite mentio fit publicearum lectionum, disputationum, praedicationum, et expositionum, hoc certe non tollit valorem *dogmaticum*. Aliud esset, si intelligeretur pro huiusmodi actibus solemnioribus usus vulgatae praescriptus praeter textibus aliis genuinis e. g. praeter originalibus; haec posset dici *consecutio disciplinaris* deducta ex decreto dogmatico. Concilium vero

hunc usum vulgatae in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus et expositionibus certe non praescripsit ad exclusionem textuum originalium, sed secundum eum modum, ut authentia vulgatae non in discrimen vocetur, sed integra retineatur ac nemo illam reiicere quovis praetextu audeat. Sub hac vero ratione iam praescriptio et prohibitio non est disciplinaria, sed est pro determinatis actibus applicatio authentiae dogmaticae declaratae.

Corollarium 2. Cum veritas veritati non possit contradicere, examen criticum quod fallax non sit, authentiam internam editionis vulgatae intra eos limites, quibus usus et diserta declaratio Ecclesiae eam definiuit, numquam confutabit, sed in dies clariori in luce constituet. Poterunt tamen opiniones quaedam privatae theologorum de amplitudine authentiae tali examine critico falsae demonstrari. Quare declaratio authentiae sensu, qui ex certis principiis ei inesse demonstratur, praelucere debet sine dubio in examine critico tamquam norma saltem *negativa*, quae studium demonstrandae et defendendae veritatis non solum non impedit, sed praemuniendo ab erroribus etiam iuvat. Non vero possunt haberi normae instar opiniones incertae vel etiam improbabilis nonnullorum theologorum.

THESIS XIX.

*De extensione authentiae editionis vulgatae
a Concilio Tridentino declaratae.*

• Ex contextu ac scopo decreti dogmatici de auctoritate canonica
• *librorum integrorum cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia*
• *catholica legi consueverunt et in veteri vulgata latina editione ha-*
• *bentur*, demonstratur, 1°. vi declarationis Concilii Tridentini veterem
• editionem vulgatam latinam habendam esse authenticam non solum ve-
• lut indeterminate, quatenus libri sistantur cum originalibus quoad rei
• summam identici; sed etiam speciatim hoc gradu authentiae, quod in
• eius textibus ad fidem et morum regulam *per se* pertinentibus verbum
• Dei originale secundum substantiam dogmatis sincere exhibeatur; non
• tamen 2°. authentia versionis declarata est in eo gradu perfectionis,
• ut in singulis etiam *per se* non pertinentibus *ad aedificationem do-*
• *ctrinae christianae*, vel secundum modum quoque enuntiationis ubique
• cum originalibus conformis credi iubeatur; neque vero 3°. perfectissima
• huiusmodi conformitas in vulgata, etiam iussu Pontificum hactenus emen-
• data, aut vi decreti Tridentini aut alia ratione probabilis asseri potest.

Ante omnia ipse sensus quo decretum Tridentinum intelligendum esse putamus, distincte exponendus est, ut constet de statu quaestionis.

De vi et ratione istius decreti duae sunt opiniones extremae sibi invicem ex toto, nostrae mediae sententiae ex parte oppositae. Veteres enim plures theologi non contenti authentia editionis vulgatae eo sensu, secundum quem ex scopo tum Scripturarum tum decreti declarata esse intelligitur et ex multis testimoniis confirmatur, contendebant, vi definitionis Tridentinae conformitatem versionis cum textu primitivo indiscriminatim in omnibus incisus et particulis tenendam esse. Cum enim Scriptura sit verbum Dei inspiratum sicut in magnis ita et in iis, quae nobis possint videri parva; inde concludebant, authenticam editionem ab Ecclesia declarari non potuisse, quin ea sit tam in minimis quam in maximis plene conformis Scripturae primitivae et originali. Si enim, aiebant, Scriptura sub hac forma vulgatae editionis declarata authentica quantumvis per se leves contineret errores sive amanuensium sive multo magis interpretis defectu inductos, iam Ecclesia solenni

suo decreto approbasset verbum humanum, imo hominum errata velut verbum Dei; quod sane qui dicit, Ecclesiam ipsam gravissimi erroris accusat.

Ex adverso nostris temporibus sensus Tridentini decreti in significationem, ut nobis quidem videtur, iusto laxiorem a quibusdam viris eruditis explicatur. Docent nimirum, quando de intensione et extensione authenticæ versionis et editionis vulgatae sermo est, inter textus a dogmaticos et non dogmaticos » vel, ut melius cum veteribus dicere possumus, inter textus enuntiantes *propter se revelata* fidei dogmata ac morum regulam et inter alios continentes *inspirata propter aliud* atque adeo *revelata per accidens* (cf. Tract. de Tradit. th. XXIII. n. I.) distinctionem nullam admitti posse; non quasi distinctionem quoad res contentas in textibus simpliciter negarent, imo admittunt maiorem quam quae nobis concedi posse videtur, sed quod omnes textus Scripturae sunt aequè verbum Dei inspiratum ac proinde supremæ atque divinæ auctoritatis. Nimirum ut idem paucis dicatur, non negant inter textus Scripturae distinctionem *materialem* (quoad materiam comprehensam), sed negant cum omnibus sinceris catholicis distinctionem *formalem* (quoad formam auctoritatis). Statuunt itaque cum illis nonnullis theologis vetustis paulo ante commemoratis idem principium, in quo ceteroquin omnes consentimus: indiscriminatim omnes textus Scripturae (considerati in sensu auctoris Scripturae) sunt verbum Dei. Unde sicut veteres illi theologi ita et hi recentiores inferunt conclusionem: ergo decretum Concilii de authentia editionis vulgatae ad omnes textus, quantumcumque differant materia, *eodem modo* extenditur. At hanc conclusionem sensu contrario intelligunt. Piores dicunt: vi decreti conformitas vulgatae cum textibus primitivis necessario intelligitur in locis a per se dogmaticis, » ut clare demonstratur; ergo *eodem modo* vi decreti conformitas intelligenda est quoad omnia, quae exstant in vulgata. Posteriores ex adverso concludunt: vi decreti illa conformitas non potest intelligi de omnibus et singulis incisis ac particulis, ut clare demonstratur; ergo *eodem modo* etiam in textibus a per se dogmaticis » vi de-

creti non est intelligenda; sed sufficit admittere conformitatem vulgatae cum Scriptura primitiva inspirata ita, ut maneant quoad substantiam libri identici; salva autem hac substantiali conformitate, de singulis locis cuiuscumque argumenti etiam per se dogmatici decreto Tridentino nihil definitum est, sed genuinitatis agnitio vel negatio in singulis ab examine critico pendere debet.

Nos sensu mox declarando putamus verissimum tum illud quod priores probant, vi decreti conformitatem tenendam esse in iis, quae sunt *per se* res fidei et morum christianorum; tum illud quod posteriores demonstrant, conformitatem non esse decretam in supremo gradu et quoad singula incisa, etiam quae non continent dogma aliquod *propter se* revelatum. Qua in utraque sententia simul iuncta continetur negatio conclusionis, quam tum priores tum posteriores ex vero principio per consequentiam non legitimam deducunt. Primum itaque probabimus sententiam priorem adversus recentes quosdam eruditos, tum alteram contra illos nonnullos vetustiores theologos.

I. Fundamenti instar a nobis supponitur distinctio diversarum classium locorum Scripturae. At hoc suppositum ipsum in vero suo sensu explicandum et demonstrandum nobis est, quoniam et hoc in dubium vocatur, imo huius negatio vel detorsio in sensum alienum, ut ex dictis patet, constituit argumentum praecipuum adversariorum.

1°. Nemo negare potest, in Scripturis universim loquendo et quantum ad praesens pertinet, contineri res et sententias duplicis ordinis valde diversi. a) Quae spectant ad Deum, ad hominis finem, ad media et ad instituta in hunc finem, ad principia et regulas morum, ad facta quibus oeconomia revelationis innititur aut quae cum ea speciali modo nexa sunt, aliaque multa quae in theologia tractantur, seu complectendo omnia formula generali, a quae sunt res fidei et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium » (Trid. Conc. sess. IV); haec, inquam, sunt huiusmodi, ut Deus ea inspiraverit ad scribendum et humano generi per Scripturam proponere voluerit velut *principali intentione* (προηγουμενη εὐδοκία) propter res ipsas,

seu quia sunt tales veritates; et ideo dicuntur veritates propter se revelatae. b) Plurima alia Scripturis consignata reperiuntur, quae utique sunt et ipsa verbum Dei inspiratum (siquidem « omnis Scriptura divinitus inspirata est »), adeoque ubi constat ea esse in Scripturis divinis, non minus quam priora illa propter auctoritatem Dei loquentis fide divina credenda sunt (1); at differunt a prioribus, quod non *principali intentione nec propter se* inspirata ac revelata sunt, sed propter nexum historicum aut logicum (tempore, loco, notione etc.) cum aliis propter se inspiratis ac revelatis. Huiusmodi sunt plurima adiuncta historica, geographica; pertinentia ad physicam, ad zoologiam, botanicam, mineralogiam; tum ad exornationem conceptus per se revelati; ad vitam, prudentiam, mores in ordine naturali ac civili etc. Haec sunt, quae dicimus *revelata per accidens vel propter aliud*.

Duplicis huius ordinis rerum distinctio saepissime obvia lectione per se innotescit. Quis potest dubitare, utrum textus sicut in veteri vulgata editione leguntur, agentes de mysterio SS. Trinitatis vel de Filio Dei incarnato (e. g. 1. Io.

(1) Ex his intelliges, posse quidem textus prioris ordinis per eminentiam dici *dogmaticos*, hos autem posteriores non simpliciter, sed in comparatione cum illis prioribus appellari *non dogmaticos*. Unde facile solvitur obiectio a viro erudito nostrae doctrinae opposita. « Ait nempe: io non posso ammettere in teologia e molto meno in critica la distinzione, che costoro ci danno fra luoghi *dogmatici e non dogmatici*; » ex altera parte mox subiungitur distinctio his verbis: « la parola di Dio ha sempre eguale ed assoluta autorità, sia che ci parli di ciò che dobbiamo credere ed operare per raggiungere il nostro fine, sia che ci esponga la storia della rivelazione o qualsivoglia altro fatto divino o umano » (Sulla autenticità delle singole parti della Bibbia Volgata Roma 1866). Ex nostra sententia non modo certissimum est, verbum Dei (quando de eo constat) semper esse aequalis auctoritatis, quocumque sit eius obiectum materiale; sed etiam « historia revelationis et plurima facta divina vel humana » sunt *propter se revelata*, atque ideo textus huiusmodi facta referentes sunt *eminenter dogmatici*. At simul dicimus, multa esse in Scripturis *revelata per accidens et propter aliud*, et textus quibus huiusmodi res continentur, si constat esse textus s. Scripturae, non quidem simpliciter dicimus *non dogmaticos*, sed *dogmaticos secundum quid seu per accidens*.

V. 7; Ps. CIX. 3.), de institutione sacramentorum, de futura resurrectione; de facto peccati Adae, vocationis Abraham et Moysis, nativitatis, mortis, resurrectionis Christi etc. enuntiant res *propter se revelatae*, atque adeo sint textus *eminenti hoc sensu dogmatici*? Contra quis non videt, minime ad res *propter se* inspiratas pertinere plurima adiuncta ut leguntur in eadem vulgata, quod Adam usque ad generationem Seth vixerit 130 annis, et patriarchae reliqui usque ad filiorum generationem vixerint tot annis, quot in vulgata numerantur; quod lapides pretiosi in pectorali sacerdotis fuerint illi ibidem nominati; quod numerus occisorum post adoratum vitulum aureum fuerit 23000 hominum (1); quod virgultum sub quod obdormivit Ionas, fuerit hedera; quod urbs Ragnelis vocaretur Rages; quod urbi cuius templum depraedari molitus erat Antiochus, nomen fuerit Elymais (2), et alia innumerabilia (Gen. V. 3; Exod. XXVIII. 17; XXXII. 28; Ion. IV. 6; Tob. III. 7. coll. IX. 3; 1. Mach. VI. 1. coll. 2. Mach. IX. 2.)? Saepe ad sensum textuum, prout sunt in vulgata, eruendum ut intelligatur, ad quam classem pertineant, opus erit subsidiis hermeneuticis externis et internis, ubi ante omnia respiciendum ad iudicium Ecclesiae et ad consensum Patrum, si exstat. Aliquando poterit manere dubium, ad utram classem locus referendus sit; sed profecto absurdum est, propterea distinctionem ipsam reicere, vel tum etiam negligere, quando de ea constat, quia aliquando ex nostra ignorantia eam in usum deducere non valeamus. Distinctionem de qua loquimur, realem esse et in interpre-

(1) Tam in textu hebraico quam in versione LXX numerantur *tria millia*, in vulgata *viginti tria millia* (cf. P. Patrizi de Interpr. SS. SS. P. I. n. 240.). Difficultas similis ex ipsa editione graeca nascitur 1. Cor. X. 8. Ibi nunc legimus, *viginti tria millia* hominum occisa fuisse ob fornicationem, quod non refertur posse videtur nisi ad Num. XXV. 9; at hoc in loco Num. dicuntur occisa *viginti quatuor millia* hominum. Habent tamen pauci aliqui codices graeci et latini, versio syriaca Philoxeniana et armena in loco Paulino *viginti quatuor millia*. Probabiliter antiquum $\sigma\alpha\lambda\mu\alpha$ librarium est $\epsilon\iota\kappa\omicron\tau\epsilon\tau\tau\epsilon$; pro $\epsilon\iota\kappa\omicron\tau\epsilon\tau\tau\epsilon$ ortum ex litterarum compendio $\epsilon\iota\kappa\omicron\tau\epsilon\tau\tau\epsilon$.

(2) De hac urbe in libris Machabeorum vide P. Patrizi de Consensu utriusque libri Mach. Annotat. ad §. XXVI. p. 255.

tanda Scriptura adhibendam, ipsum Concilium Tridentinum satis indicavit, ubi edixit, « ut nemo suae prudentiae innixus, in rebus fidei et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorqueus contra eum sensum, quem tenuit et tenet sancta Mater Ecclesia... interpretari audeat. » Nec minus clare eandem distinctionem Concilium Vaticanum expressit (Const. de Fide cap. 2.). Quantum vero « res fidei et morum » in Scriptura determinari possunt ab interprete, cur tantumdem distingui nequeant a critico? Sane non percipio, quomodo nostro tempore affirmari poterit, eam distinctionem « theologice admitti non posse, » eo quod « textus dogmaticos » ab aliis non semper valeamus cum certitudine discernere.

2°. Quando dicimus, decreto Tridentino declaratum esse conformitatem *editionis vulgatae* in textibus per se dogmaticis, non affirmamus, exemplar aut codicem aliquem fuisse designatum, in quo sit tenenda haec conformitas; sed decretum respicit *editionem veterem*, prout « *longo tot saeculorum usu in ipsa Ecclesia probata est.* » Textus itaque per se dogmaticus qui est in editione Clementina utique ex multis rationibus praesumitur esse *veteris editionis*, prout in *Ecclesia longo saeculorum usu legi consuevit*; sed si de aliquo tali textu posset demonstrari, non esse ex *veteri vulgata editione*, eius conformitas cum Scriptura primitiva non posset dici *per decretum Concilii* declarata. Qui ergo textum ita admittit vel non admittit, prout exstat vel non exstat in *veteri vulgata editione*, quae longo saeculorum usu in Ecclesia probata est, is nihil agit *contra decretum Concilii*.

3°. Neque affirmamus, conformitatem in singulis textibus per se dogmaticis declaratam esse in gradu supremo perfectionis; sed sufficit, quod dogma expressum in vulgata, fuerit etiam expressum in Scriptura primitiva. Unde dicimus, a) dogma quod expressum exstat in editione veteri vulgata, non deerat in Scriptura primitiva; b) adeoque etiam non erat expressum aliud dogma in textu, et aliud in loco respondente editionis vulgatae; c) multo mi-

nus dogma quod in vulgata affirmatur, ibi erat negatum, aut vicissim. Sed non dicimus, d) vi decreti Concilii credendum esse dogma in vulgata *eodem modo* expressum, ut erat in Scriptura primitiva, dummodo dogma maneat idem; propterea neque dicimus, e) in huiusmodi locis nullum posse esse errorem versionis, dummodo non sit huiusmodi, qui substantiam dogmatis mutet vel obliteret ita, ut etiam adhibitis praesidiis necessariis et opportunis intelligi nequeat. Sic non censendus esset contra decretum Tridentinum reittere authenticam vulgatae, qui veram lectionem in textibus quibusdam etiam per se dogmaticis putaret esse aliam, qua idem quidem dogma, sed non eodem modo ut in vulgata enuntiaretur. Exempla esse possunt, si quis contenderet textus: Gen. III. 15. « ipsa conteret caput tuum; » Ps. CIX. 3. « ante luciferum genui te; » Luc. XXII. 20. « qui pro vobis fundetur; » Rom. V. 12. « in quo omnes peccaverunt; » 1. Cor. XV. 51. « omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, » et si qui sunt alii, iuxta Scripturam primitivam legi oportere: « *ipse conteret caput tuum* » (1); « *sicut ex matutino ros est, genui te;* » « *qui pro vobis effunditur;* » « *quia omnes peccaverunt;* » « *omnes quidem dormiemus* (ad resurgendum cf. Io. XI. 11; Matth. IX. 24; XXVII. 52; 2. Mach. XII. 43. 45.), sed non omnes immutabimur; » imo etiam si legeretur: « *omnes quidem non dormiemus* (vel diuturno vel perpetuo somno mortis cf. 1. Thess. IV. 14-16.), sed omnes immutabimur » (vel omnes iusti ad gloriam, vel omnino omnes non quidem ad gloriosam sed tamen ad immortalem vitam corporis) (2). Utrovis modo scriptum primitus fuisse dicas, dogmata eadem promissi Redemptoris et immaculatae eius matris; aeternae generationis Filii; sacrificii eucharistici relativi ad sacrificium crucis; peccati originalis; universalis resurrectionis, utrimque licet

(1) De hoc loco vide eruditissimum opusculum cl. P. Franc. Xaverii Patrizi « De N. 377 h. e. de immaculata Mariae origine » Romae 1853.

(2) De tribus variis lectionibus huius loci conciliandis, quae mihi maiorem omnibus aliis discrepantiis afferre videtur difficultatem, legendus omnino est Suarez in 3. P. q. 56. a. 2. disput. 50. sect. 2. Cf. Melch. Canum l. II. c. 14; Sabatierii Italiam h. l.

paulo aliter reperies enuntiata. Huiusmodi varietates modorum Apostoli ipsi frequenter admiserunt in citationibus, non solum suas sententias aequè inspiratas substituendo sententiis inspiratis V. T., ut aliqui persuadere vellent; sed ubi profiterentur se citare ipsam Scripturam V. T., adhibent versionem LXX modaliter diversam a textu primitivo, ut e. g. Heb. X. 5. Postremo *f*) neque contendimus, *vi decreti Tridentini* constare et tenendum esse, nullum textum dogmaticum existisse in Scriptura originali, qui desit in editione vulgata. Advertatur autem plurimum differre haec duo, quod *tali declaratione*, qualis est Tridentina, decerneretur authentica editio, in qua textus exprimens dogma exstaret non sacer et canonicus; vel quod in editione ita declarata authentica aliquod dogma (de quo aliunde constaret) non esset expressum, licet fuerit in Scriptura originali. Dicimus, Spiritum Sanctum non permissurum fuisse, ut *tali decreto* declararetur authentica vulgata editio, si e. g. 1. Io. V. 7. textus esset spurius et proinde non canonicus (cf. Tract. de Trin. th. IV.); sed non affirmamus, versionem in qua ille textus desit e. g. syriacam, si adsint cetera requisita, non posse etiam *tali decreto* approbari ab infallibili Ecclesia. Uno verbo dicimus, *vi decreti Tridentini* in textibus per se dogmaticis ut sunt in veteri vulgata latina editione, comparate cum Scriptura originali non posse admitti *diformitatem contradictionis*, nec *diformitatem diversitatis positivae in dogmate*; non tamen negamus, posse adesse et in pluribus locis revera adesse in ipsis etiam dogmatibus exprimentis *diformitatem modalem*.

Quod vero spectat *diformitatem diversitatis negativam* in ipso dogmate, dicimus eam *vi decreti Tridentini* uno sensu excludi, alio sensu non excludi. Excluditur talis difformitas, quod dogma expressum in vulgata defuerit in Scriptura originali, et proinde in vulgata textus sit spurius et humanus; non tamen excluditur, quod dogma aliquod expressum in Scriptura originali forte exciderit in editione vulgata.

II. Hunc quem declaravimus, genuinum esse sensum decreti Tridentini, nunc demonstrandum est.

1°. Intelligitur hic sensus *ex ipso contextu ac scopo definitionis*. Iam primum decretum sess. IV. de libris canonicis, ut diximus in thesi antecedenti, saltem indirectam continet declarationem authenticæ veteris editionis vulgatae. Concilium ait: « si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit... anathema sit. » Igitur Concilium libros enumeratos cum omnibus suis partibus determinate *sub hac forma vulgatae editionis latinae* declarat canonicos, h. e. divinitus inspiratos (1). Inspiratae autem non sunt nisi partes illae, quae secundum res et sententias seu secundum sensum habent originem a primo scriptore, qui solus erat inspiratus; neque enim quisquam dicit, interpretem seu interpretes latinos fuisse inspiratos. Ergo partes omnes prout in veteri vulgata latina editione habentur, ad quas haec declaratio extenditur, declarantur secundum sensum profectae a primo scriptore inspirato, h. e. secundum sensum conformes primitivae Scripturae. Quaestio igitur tota ad illud revocatur, quid in definitione Concilii nomine *partium* librorum intelligatur. Ostendemus primo *negative*, quae extensio *partium* non sufficiat; tum demonstrabimus, quousque *positive* significatio *omnium partium librorum sacrorum*, quae ibi nominantur, sese porrigere intelligenda sit.

a) Solent quidam extensionem declarationis Concilii restringere affirmantes, nomine *partium* fuisse a Tridentinis Patribus intellectas partes deutero-canonicas libri Esther et Danielis, de quibus cum Protestantibus erat controversia. Hinc putant, utrum e. g. partes Evangeliorum iam antiquitas a quibusdam etiam Patribus notatae velut deficientes in codicibus sive pluribus sive paucioribus, et a recentioribus nonnullis criticis Protestantibus omnino repudiatae (2) habendae sint genuinae et canonicae, nondum *vi decreti*

(1) Cf. Concilii Vaticani Const. de Fide cap. 2. can. 4.

(2) Partes istae sunt Marc. XVI. 9-20; Io. V. 4; VII. 53-VIII. 11; quo etiam ob similem rationem referri possunt Luc. XXII. 42, 43; 1. Io. V. 7. de quo agimus in Tract. de Trin. th. IV.

Tridentini certum esse; sed si id constare debeat auctoritate Ecclesiae, aliam eius declarationem esse expectandam, quae donec edatur, causam integram criticis rationibus commissam manere. Si quis ergo nixus argumentis criticis ea loca reiceret, non ideo quidquam contra decretum Tridentinum agere censendus esset (1).

At vero α) verba decreti restrictionem ad partes deuterocanonicas Esth. et Dan. non permittunt. Enumeratis enim omnibus libris veteris et novi Testamenti, de *his omnibus* subditur: « si quis autem libros *ipsos* (enumeratos) cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit.... anathema sit, » Ergo omnium librorum omnes partes, quae ex tenore et contextu decreti merito *partes libri* dici queant, prout in veteri vulgata legi consueverunt, declarantur canonicae. β) Scopus non erat unicus declarare canonicae partes, quas tum temporis Protestantes reiciebant; sed scopus praeci-

(1) Ita statuitur in opusculo « Sulla autenticità delle singole parti della Bibbia Volgata » p. 10. 45. 46. De hoc opusculo eruditissimi viri Caroli Vercellone plura inferius dicemus; haec aliquam eius sententiam adnotare invat, quae mihi in tota disputatione de vulgatae authenticitate velut principium videtur tenenda: ibi vero solum obiter et per incidens occurrit. Sententia haec est p. 13: « quando surge un dubbio sull'autenticità d'una parte di quei libri, si deve esaminare se quella parte sia stata solita leggersi nella chiesa cattolica, e se si trovasse nell'antica edizione volgata. Verificandosi queste condizioni, noi dovremo ricevere quella parte controversa come porzione de'libri sacri e canonici. » Si hoc principium a cl. auctore tenetur, plenus inter nos erit consensus. Sed fateor, me hanc sententiam de sensu decreti Tridentini quam puto omnino esse sequendam, non posse conciliare cum *his*, quae ibidem dicuntur de valore eiusdem decreti quoad loca Evangeliorum paulo ante memorata. Numquid forte non satis constat vel constare non potest, utrum Mr. XVI. 9-20. pars sit libri sacri, « prout in Ecclesia catholica legi consuevit et in veteri vulgata latina editione habetur? » Si id constabit vel saltem constare potest, quomodo decretum Trid. non sufficit, sed alia expectanda est declaratio ad partis illius canonicam auctoritatem decidendam? Si cl. auctor forte hoc solum sibi voluit, pro catholicis quoque non fore certam authenticam horum locorum *ei declarationis Tridentinae*, nisi legi consuevissent in veteri vulgata editione latina; res tam clara potuisset dici verbis clarioribus.

puus ab ipso Concilio indicatus in hac ultima conclusione decreti erat, editionem vulgatam declarare veram Scripturam sacram in omnibus suis partibus, prae fine nominatim ad quem synodus ipsa erat usura testimonii tamquam divinis ex eadem hac editione. Insuper controversiae inductae a Protestantibus de partibus ss. librorum et notae Patribus Tridentinis non erant de solis illis Esth. et Dan. (cf. Tract. Trin. th. IV.). γ) Maxime in hac re tenendum est principium certum et evidens. Quod error contra unam veritatem particularem praebet *occasionem* definitioni universaliori, in qua proinde etiam ille error sed non solus damnatus reperitur; non ideo propositionem universaliorem definitionis restringere fas est ad solam damnationem illius erroris particularis. Quod Dominus Io. XX. 21. propositionem universalem « sicut misit me Pater, et ego mitto vos, » adhibet, ubi subiungit et confert Apostolis potestatem specialem: « quorum remisistis peccata, remittuntur eis » (cf. Matth. XXVIII. 18. sq.); non propterea missio Apostolorum restringitur ad unum hoc munus remittendi peccata. Pariter si occasione negantium valorem sacramenti ab apostatis aut traditoribus ss. codicum administrati definitur valor sacramenti collati extra Ecclesiam catholicam; non ideo definitio solum errorem attingit eum specialem, cuius occasione prolata est. Sic ergo licet concederetur, negationem partium Esth. et Dan. fuisse occasionem et moventem rationem decreti Tridentini, non propterea restrictio admitti posset, quam significato et contextus verborum respuit.

b) Nunc dicendum, quid *positive* nomine *partium* ibi comprehendatur.

α) Non tam ex significatione verborum quam potius ex scopo decreti, quem Concilium ipsum expresse declarat; consequitur ad *partes* declaratas canonicas pertinere in primis loca omnia prout in veteri vulgata latina editione habentur, quae per se « testimonia ac praesidia » continent ad « confirmanda dogmata et instaurandos in Ecclesia mores, » sive quae per se sunt testimonia de « rebus fidei et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinen-

tium. » Namque Concilium ex definita divinitate librorum cum omnibus suis partibus prout habentur in veteri vulgata editione latina, (et ex divinitate Traditionis) concludit, ex hisce fontibus adeoque ex omnibus libris se usurum esse testimonis (utique non nisi divinis) ad confirmanda dogmata et instaurandos in Ecclesia mores. « Omnes itaque intelligant... quibus potissimum testimonis ac praesidiis in confirmandis dogmatibus et instaurandis in Ecclesia moribus (ipsa synodus) sit usura. » Ergo significavit Concilium, divinitatem librorum omnium nominatim in omnibus partibus, quae per se pertinent ad hunc duplicem scopum, suo decreto esse stabilitam. Ratio scilicet Concilii haec est: primo definit infallibili decreto libros enumeratos omnes cum omnibus suis partibus prout habentur in veteri latina editione vulgata, esse libros divinos; inde habet et proponit eosdem ut documenta, ex quibus tuto depromi possint testimonia tamquam divina, quaecumque ex sensu quem habent, sint valida ad duplicem illum scopum (1). Ergo Concilium ipsum iudicavit, vi sui decreti stabilitam esse divinitatem et auctoritatem canonicam (inspirationem) omnium testimoniorum ut habentur in vulgata veteri latina editione, quae ex suo sensu praebeant normam ad confirmanda dogmata et instaurandos mores, seu quae per se enuntiant res fidei et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium. At nisi testimonia, prout habentur in veteri editione vulgata, sensu saltem quatenus enuntiant dogma, essent conformia Scripturae originali, non essent testimonia divina et canonica. Ergo testimonia omnia in veteri editione vulgata, quae sunt dicto modo *per se dogmatica*,

(1) Hanc rationem explicat etiam Pallavicinus. « Perchè nel sentenziar di cotanti articoli contro Eretici pertinaci e sofistici conveniva levare ogni dubbio sopra i fondamenti delle future decisioni, come ben parla il decreto..... si condusse (la Chiesa) a voler dichiarare in virtù dell'assistenza promessale dallo Spirito Santo, per autentica e sienza qualche traslazione latina delle ss. lettere, essendo quell' idioma l'unico universalmente noto a tutti i bene intendenti di Teologia e però capaci di giudicare intorno a' dogmi della fede » Hist. Conc. Trid. l. VI. c. 17. n. 5.

declarata sunt a Concilio quoad sensum conformia Scripturae originali; seu in his omnibus versio habenda est authentica vi decreti Concilii.

Hac igitur significatione intelligi debet authentia in secundo decreto, in quo explicitè declaratur, veterem hanc vulgatam editionem longo saeculorum usu in ipsa Ecclesia probatam « *pro authentica* » habendam esse nominatim in iis actibus, quorum unica vel praecipua pars est exponere, declarare, defendere dogmata christiana morumque regulas, « in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus et expositionibus. »

2) Quamvis contextus decreti sit maxime proprius locus et sufficiens ad hunc sensum probandum, constat tamen praeterea adhuc testimonis, talem extensionem authentiae intellexisse ac tenuisse Patres ipsos Concilii et theologos, qui vel interfuerant vel paulo post secuti sunt. Legati nomine Pontificis praesidentes Concilio in suis litteris Romam scriptis aperte indicant, agnovisse quidem Patres Concilii imperfectiones et errores vulgatae in rebus minoris momenti, non autem in iis quae per se spectant ad fidem et morum regulam (1). De theologis non loquor illis, qui iustos limites transgressi et fere dixerim fanatici conformitatem asserebant in singulis particulis et paene, syllabis;

(1) In litteris ad Card. Alexandrum Farnese Pauli III. nepotem legati respondens difficultatibus Romae motis eo, quod in decreto de authentia vulgatae nihil dicitur de necessaria aliqua eius correctione. Aiunt legati: « Quanto alla incorrettione sua, se ben s'è conosciuta, in lochi però che non mutano le cose essenziali della fede » etc. Rationes cur de correctionibus adhibendis Patres maluerint nullam mentionem facere, sunt: « perchè altro è a dire essere incorretta l'edizione, altro essere incorretti i libri (codices) più o meno. » Tum vero maxime, quia ex confessione incorrectionis Scripturae qua Ecclesia utitur, haeretici potuissent inferre, esse mendosam etiam in locis per se fidem spectantibus, quod legati habent ut calumniam intolerabilem: « Nè saria bastato a dire che le mende fossero dove non importava alla fede, perchè da uno errore si potria (ab haereticis) arguire a infiniti. » Ex hac defensione contra accusationes apparet commune principium tum Romae tum Tridenti fuisse, errores in editione vulgata non reperiri, « dove importa alla fede. » Vide litteras legatorum editas a cl. P. Vercellone: Dissertazioni Accademiche p. 79. sqq.

sed sapientiores qui fatebantur, non esse declaratam omnimodam conformitatem cum textibus originalibus, ut in ultima parte huius thesicos ostendam, unanimis tamen retinebant hunc sensum decreti de conformitate non solum velut abstracte in substantia librorum, sed nominatim in locis quatenus per se exhibent res fidei et morum regulas. Fere omnes expresse eam declarant; pauci sunt, qui non diserte de ea loquuntur, sed tamen toto suo modo argumentandi eam supponunt, dum aiunt non esse contra decretum, si « in minimis » quibusdam error in vulgata esse dicatur. At inter veteres multos quos consului, hactenus nullum inveni, qui expresse dixerit vel indicaverit, vi decreti non esse determinatam vulgatae authenticam in textibus huiusmodi per se dogmaticis. In re autem tam gravi a doctrina et interpretatione communi non est recedendum.

γ) Ad rationem nostri argumenti bene advertendum est, ne nobis supponatur opinio quae nostra non est, et deinde rationibus contra hanc forte validis nostrum argumentum confutatum putetur. Aliud est loqui de authenticam versionis vel editionis generatim, aliud de gradu seu de intensione et extensione authenticam; nulla de priori saltem inter catholicos potest esse disputatio, sed tota quaestio est de hac altera. Poterit versio aut editio Scripturae dici adhuc simpliciter conformis originali, licet in locis paucis quibusdam etiam per se dogmaticis esset *discrepantia negativa*, vel etiam *positiva*; h. e. licet alicubi in versione aut editione aliud dogma (quod tamen aliunde revelatum constaret) esset expressum quam in originali; dummodo non sit *diffinitas contradictionis in dogmate*, talis enim versio foret haeretica. Quod si ita est, neque repugnaret, ut versio vel editio Scripturae adhuc simpliciter licet illo inferiori modo ac gradu conformis textui originali etiam usu publico in Ecclesia, quatenus simpliciter conformis, approbaretur; quatenus vero secundum quid difformis est, toleraretur. Ratio ergo, cur putemus tenendam esse authenticam vulgatae in eo gradu superiori, quo diximus, non est, quia quomodo-cumque ab Ecclesia proposita est tamquam authentica vel usu publico vel etiam expressa declaratione; sed argumen-

tum ducitur *ex modo declarationis*. Unde concedimus quidem, versiones alias e. g. latinam antehieronymianam, syriacam, armenam usu ecclesiastico probatas esse ut simpliciter authenticas; sed si quis in iis posset demonstrare alicubi difformitatem ab originali Scriptura negativam vel forte etiam positivam in aliquibus textibus per se dogmaticis (sensu explicato), atque inde contenderet, talem difformitatem neque obesse authenticam veteris latinae editionis vulgatae; negarem consequentiam. Non enim *eodem modo*, non *decreto simili* declarata est authenticam illarum versionum, quo authenticam vulgatae definitam habemus non solum generatim sed ex decreti contextu et scopo secundum talem gradum intensiois et extensionis.

2°. Ex omnibus dictis patet, quid sentiendum sit de diversitate inter textum hebraicum et graecum ex una parte et inter editionem vulgatam versionis latinae ex parte altera in iis, quae per se ad fidem et morum regulam spectant.

a) Negamus in his unquam reperiri diversitatem *contradictionis*, ut in textu affirmetur quod in versione negatur vel vicissim, quin omnibus praesidiis adhibitis demonstrari possit, lectionem genuinam esse eam, quae in sensu dogmatis non discordet ab editione vulgata, prout longo saeculorum usu in Ecclesia catholica legi consuevit.

b) Idem putamus dicendum de *diversitate positiva discrepantiae realis*, ubi non est eiusdem affirmatio et negatio, sed affirmatio aut negatio discrepantium, hic quoad unum illic quoad aliud dogma.

c) Eodem etiam pertinet *diversitas negativa discrepantiae*, si in editione vulgata existet textus dogmaticus, qui in graeco aut hebraico (in praesenti conditione lectionum) videretur deesse. Si quando verificaretur hypothesis, quod loci genuinitas in veteri editione vulgata ut in Ecclesia legi consuevit, saltem secundum substantiam dogmatis praesidiis criticis demonstrari non posset, insistendum esset principiis theologis, ut concedendo vetustam aliquam in textu hebraico vel graeco corruptelam, is ex vulgata supplendus intelligeretur.

d) Non eadem esset ratio, si textus per se dogmaticus exstaret in hebraico vel graeco, qui deesset in latina vulgata; hic enim defectus

per se minime demonstraret hebraicum aut graecum textum interpolatum. Postremo *c*) in *discrepantia modali* seu quoad modum solum significandi eandem veritatem, textus hebraicus et graecus plurimum confert et adhibendus sane est ad vim et genuinum sensum versionis vulgatae rite aestimandum.

III. Ut de veritate non solum ex argumentis directis sed etiam comparate cum sententia contraria iudicari possit, necessarium hic putamus examinare recentium adversariorum argumenta, licet pleraque in superioribus praecipua occupata iam fuerint.

Ne eorum vim dissimulasse videar, ipsa fere verba viri doctissimi a nobis in hac re dissentientis describam ex opusculo superius citato (Sulla autenticità delle singole parti della Bibbia Volgata). Eius disputatio haec est p. 23. sqq.

1°. Distinctio inter « textus dogmaticos et non dogmaticos » (ita enim cl. auctor loquitur) *theologicæ* non potest admitti, *a*) quia omnes textus Scripturae sunt inspirati et proinde omnes aequè verbum Dei et divinae auctoritatis. « Verum quidem est, verbum Dei non exprimere semper sententiam pertinentem ad doctrinam revelatam; sed non ideo desinit esse verbum infallibile, auctoritatis supremae, et divinum; ergo pro theologo non datur distinctio quoad auctoritatem inter diversas partes librorum divinitus inspiratorum. » Ad hoc argumentum *a priori* accedit *b*) alterum *a posteriori*. « Si quis in Scripturis velit distinguere ea, quae plus minusve directe pertinent ad doctrinam fidei et morum, » id in concreto fieri nequit, quia plerumque nequeunt discerni huiusmodi loca ab aliis; « saepe enim maxime in latina vulgata et in graeca versione LXX primo intuitu locus videtur indicare doctrinam dogmaticam vel moralem, qui penitus inspectus nihil huiusmodi continere deprehenditur. » Nihilominus fatetur cl. auctor, « saepe sine periculo errandi affirmari posse, in textu enuntiatorum vel non enuntiatorum doctrinam dogmaticam. » Imo concedit, distinctionem inter textus qui versantur in rebus fidei et morum et inter loca alia, saepe esse utilem in hermeneutica sacra; vidit enim ipse nimis clare hanc distinctionem indicatam in Concilio Tridentino sess. IV. decret. 2. In

summa asseritur, textus dogmaticos a non dogmaticis saepe quidem facillime, vel saltem adhibita diligentia discerni, hancque distinctionem in hermeneutica esse adhibendam; esse tamen textus « praesertim in libris sapientialibus et prophetiis, » quorum valor dogmaticus cum certitudine determinari nequit. Ex his praemissis inferitur conclusio: « ergo distinctio illa *theologicæ* in suo complexu saltem est impossibilis, et practice nulli usui pro studiis criticis. » Argumentum utrumque ab ipso auctore in hanc summam contrahitur. Universa Scriptura est verbum Dei; atqui verbum Dei in omnibus est aequalis et supremae auctoritatis; ergo etiam cum certitudine discerni possent omnia loca, quae « referuntur ad fidem et ad mores, » non tamen possemus affirmare his locis competere maiorem auctoritatem quam locis aliis Scripturae (1).

2°. Critice spectata distinctio inter textus Scripturae « dogmaticos et non dogmaticos » est absurda, *a*) quia amanuenses et correctores aequè in illis ac in his poterant errare et reipsa errabant, nec id sine miraculis perpetuis poterat impediri. Ergo non apparet, cur errores in locis « qui praetenduntur non dogmatici, » liceat emendare, « in locis vero aliis (dogmaticis) debeant conservari et intacti relinqui. » Mox vero *b*) subiungitur, nullos esse in editione vulgata errores « qui repugnent sanitati fidei; » sed esse « errores innocuos, » hosque (in locis « dogmaticis », de quibus agitur) emendari posse « corrigendo voces erroneas, re-

(1) Quia nemo facile perspiciet vim argumenti quo videtur probari, quod certum apud omnes sinceros catholicos non indigebat probatione, et non probari (ut ostendam) quod solum in questionem venit, describam ipsa cl. auctoris verba. « In breve: la S. Scrittura è parola di Dio, la quale ora c'insegna il dogma, ora c'insegna altre cose che Iddio volle fossero scritte dagli autori ispirati a beneficio della Chiesa. Ma la parola di Dio ha sempre eguale ed assoluta autorità sia che ci parli di ciò che dobbiamo credere ed operare per raggiungere il nostro fine, sia che ci esponga la storia della rivelazione o qualsivoglia altro fatto divino o umano. Dunque quand'anche si potessero conoscere sempre con certezza tutti i luoghi che più o meno direttamente si riferiscono alla fede e ai costumi, noi non potremmo mai affermare, che a questi luoghi debba attribuirsi maggior peso di autorità che non al rimanente dei libri ispirati » l. c. p. 25.